

závěr shrnuje, zda vzdělávání prominentního žáka přispělo k pedagogovu společenskému vzestupu a jak pokračoval jeho život poté, co se jejich cesty rozešly.

Kapitola o korunním princí Rudolfovi se od zbývajících dvou liší délkou, která je v případě kapitoly o Karlovi I. prakticky dvojnásobná. Tato disproporcí je dána hlavně tím, že korunní princ Rudolf byl následníkem již od narození, kdežto František Ferdinand d'Este a Karel František Josef se jimi stali až v pozdějším věku. Rudolfova výuka tudíž byla důkladnější, musela obsáhnout více předmětů a máme o ní zachováno také více zpráv, neboť o vzdělávání a zejména zkouškách, které následník trůnu skládal, bylo obyvatelstvo habsburské monarchie pravidelně informováno tiskem. Druhým důvodem je skutečnost, že podstatná část materiálů k vzdělávání Karla Františka Josefa je uložena v soukromém archívu Habsburků, do něhož byl autorce odepřen přístup. I přes tyto potíže se K. Mádrové podařilo napsat stejně kvalitní kapitolu jako v předcházejících případech.

K. Mádrová využila hojně množství pramenů nacházejících se v českých a rakouských archívech.⁵ Vyzdvihnout je potřeba zejména velké množství periodik, které autorka prostudovala. Oceňují také, že se pokusila získat přístup do soukromých archívů, což se jí v několika případech podařilo. Jako dílčí nedostatek lze vytknout, že nevyužila všechny prameny, které mohla najít v Archívu Univerzity Karlovy, neboť by se tak vyvarovala přejímání některých chyb týkajících se doby studií pedagogů, které se vyskytují v sekundární literatuře. Autorka pracovala s prameny a literaturou německé a české provenience, v několika ojedinělých případech citovala i anglicky a francouzsky psané práce.

Monografie K. Mádrové rovněž obsahuje bohatý poznámkový aparát, seznam využitých pramenů a literatury, resumé v německém i anglickém jazyce, seznam zkratk, zdroje obrazového materiálu,⁶ jímž je text prokládán, a jmenný rejstřík.

Recenzovaný titul představuje kvalitní historické dílo vycházející z velkého množství zejména archívních materiálů. Při vyvozování závěrů autorka postupuje obezřetně a kriticky. Ačkoliv se jedná o odbornou práci, je monografie psána tak, aby oslovila i čtenáře z řad laické veřejnosti.

Lenka Vašková

Roman Baron, Ambasadorowie wzajemnego zrozumienia. Niedocenieni twórcy pomostów między polską i czeską kulturą (XIX–XXI w.)

Toruń, Historický ústav AV ČR – Wydawnictwo Adam Marszałek 2013, 372 s., ISBN 978-83-7780-789-7; ISBN 978-80-7286-217-7

V Polsku je v rámci společenskovedních oborů jednou z běžných zvyklostí, že autor publikující výsledky svého výzkumu spíše formou článků a studií nabídne čas od času část svých textů širší veřejnosti v podobě samostatné a tematicky pokud možno sevřené publikace. Tuto zvyklost si vysvětlují mimo jiné i několikanásobně větší čtenářskou poptávkou, která je v Polsku pro vydání knihy tohoto typu mnohem příznivější než v českých

⁵ Např. Österreichisches Staatsarchiv, Archív Akademie věd, Národní archív, Památník národního písemnictví nebo Lobkowiczský archív.

⁶ Jedná se zejména o fotografie či portréty pedagogů a následníků trůnu, případně jejich rodin.

poměrech. Zároveň je to v dnešní scientometrické době velmi dobrá možnost, jak širší veřejnosti (a nikoli jen hodnotitelům ústřední bibliografické databáze) umožnit zhodnotit směřování konkrétního badatele, jeho pokroky, výsledky, závěry a interpretace. Pro autora to zase znamená mnohem větší nároky na přesné formulace a sdělnost textu v té nejobecnější rovině – článek otištěný původně ve specializovaném časopise má v publikaci uvedeného typu mnohem větší okruh čtenářů, z nichž zdaleka ne všichni jsou s pojednávanou problematikou v obecné rovině seznámeni.

Z tohoto hlediska je také třeba nahlížet na knihu historika Romana Barona, která představuje již druhý soubor jeho studií věnovaných česko-polským vztahům.¹ Ačkoli je autor momentálně doma v Praze, patří do obou prostředí. Avšak stejně jako předchozí kniha, je i nová publikace adresována primárně polským čtenářům. Také ovšem více než ta prvá zahrnuje témata a především osobnosti související s dějinami pražské univerzity v průběhu dvou století polsko-českého setkávání na poli kultury a vědy, tedy od počátku 19. století až do současnosti, a to i s výhledy do následujících let. Autor se coby člen několika odborných společností a komisí sám aktivně účastní řady česko-polských projektů a v knize je tato osobní zkušenost přítomná.

Příspěvky v první čtvrtině publikace zahrnují především období 19. století a jsou zaměřeny na místa vzájemného česko-polského setkávání: jednak na Karlovy Vary, jednak na Halič v širším vymezení a Lvov konkrétně. Polská přítomnost v Karlových Varech doby národního obrození byla jedním z životních témat zakladatele pražské univerzitní polonistiky Marjana Szykowského, jehož nevydané vzpomínky jsou zde rovněž využity. V souvislosti se Lvovem je akcentována hlavně osobnost Karla Vladislava Zapa, jehož manželský svazek s Honoratou z Wiśniowieckich je i v české literatuře dobře znám. (Méně je známa skutečnost, že do Lvova přišel po několikaletém studiu na pražské univerzitě.) Na příkladě českých úředníků v Haliči, z nichž jedním byl i K. V. Zap, je sledován vznik negativního obrazu Čechů v rakouském záboru Polska, který se opakovaně vracel přes období vzájemného sblížení. Oproti tomu stojí v kontrastu převažující pozitivní obraz Čechů v Poznaňsku a kongresovce. K výčtu jmen „české diaspory“ ve Lvově (s. 38–39) lze doplnit ještě přírodovědce Václava Lásku (1862–1943), před první světovou válkou mimořádného profesora tamní univerzity a později profesora Univerzity Karlovy.

Bezmála třetinu knihy zahrnuje oddíl s názvem *Známi a neznámi tvůrci mostů*. Těmi známými jsou nejspíše míněni Henryk Sienkiewicz a Marjan Szykowski. Vztah polského arcispisovatele k Čechám a Čechům je sledován z historického hlediska, a nikoli literárně-historického, které už bylo zohledněno v několika starších zpracováních.

Stěžejním textem tohoto oddílu, a také celé knihy, je rozsáhlá studie o Marjanu Szykowském (1883–1952), prvním profesorovi polského jazyka a literatury na české univerzitě. Szykowského nelze považovat za zapomenutou osobnost – jeho klíčový podíl na vzniku české univerzitní polonistiky, materiálově bohaté práce o českém národním obrození a intenzivní publicistická činnost jsou opakovaně předmětem dílčích studií. Je ale s podivem, že se dosud nedočkal samostatné biografie – snad to souvisí i s faktem, že se nedochovala jeho osobní písemná pozůstalost v ucelené formě. Existují ale, rozptýlené po několika institucích, rukopisy jeho nevydaných prací a především paměti s názvem *Lemiesz i lutnia (Rádlo a loutna)* uložené ve varšavském Muzeu literatury Adama Mickiewicze. R. Baron

¹ Roman BARON, *Między Polską i Czechami. W optyce historyka z Brna*, Toruń 2009.

je po Otakaru Bartošovi teprve druhým autorem, který je pro své studie o M. Szyjkowském využil. V literatuře rámcově již mnohokrát popsany příchod mimořádného profesora krakovské univerzity do Prahy v roce 1923 je tak ve výkladu obohacen o pohled samotného protagonisty. Autorovi se podařilo plastičtěji zachytit motivace Szyjkowského, jeho váhání, ale také celkové vlastní hodnocení téměř dvou desetiletí působení v českém prostředí (Szyjkowski psal své vzpomínky za války v Praze). Osobní pohled a pohnutky ideového rázu, byť samozřejmě zachycené už s vědomím následujícího vývoje, tak vhodně doplňují díky úředních pramenů z Národního archivu a Archivu Univerzity Karlovy – z těch zase vyplývá, jak velké politikum bylo Szyjkowského povolání do Prahy i jeho zdejší působení. K paradoxům Szyjkowského života patří i to, že jen shodou okolností neskončil v koncentračním táboře Sachsenhausen v rámci Sonderaktion Krakau (jeho návratu na původní almu mater zabránila válka), a že v posledních letech života mu politická situace neumožňovala alespoň navštívit jeho vlast nebo rodný Lvov.

S pražskou univerzitou souvisejí také osudy obou dalších protagonistů nejdelšího oddílu knihy, byť většinu své odborné kariéry spojili s Brnem – polonista Maxmilián Kolaja i historik Zdeněk Hájek byli jejími absolventy. Kolaja byl lektorem polského jazyka na Masarykově univerzitě (a po jistou dobu také na Univerzitě Komenského v Bratislavě). Hájek, původní specializací byzantolog, se po dvouletém působení v historickém semináři FF UK dostal do Brna jako středoškolský učitel a zaměřil se na výzkum česko-polských vztahů v novověku – dodnes je jedním ze stěžejních autorů zabývajících se populárním tématem polských vězňů na Špilberku. Hájek i Kolaja byli významnými členy brněnského Československo-polského klubu a R. Baron jejich činnost na tomto poli podrobně zmapoval. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že kniha obsahuje obrovské množství dosud málo známých údajů dokladujících vliv spolkového života na vývoj česko-polských kulturních a vědeckých vztahů pro celé sledované období a jmenný rejstřík umožňuje z této informační báze snadno čerpat.

Poslední dva kratší oddíly knihy přinášejí především přehled bádání o česko-polských kulturních stycích v novověku, včetně nastínění současné spolupráce v oblasti společenských věd a výhledů do dalších let.

K množství informací a reálií z oblasti česko-polských vztahů zahrnutých v knize lze připojit několik drobných připomínek. V případě Chopinových pobytů v Čechách (s. 29) lze připomenout studie muzikologa Václava Holzknechta a především někdejšího děčínského archiváře Miloše Košťála, který v 60. letech minulého století zveřejnil nové, na archivním výzkumu založené poznatky o vztahu polského hudebního génia k děčínským Thunům. Polský absolvent FF UK, uvedený v pamětech M. Szyjkowského nedopatřením jako Tadeusz Bąbała (s. 186), je ve skutečnosti varšavský slavista Jerzy Bąbała (1909–1943), který získal doktorát na základě disertační práce na téma *Zygmunt Miłkowski i Słowiańszczyzna* a jehož nadějnou vědeckou kariéru ukončila smrt v koncentračním táboře Majdanek. Do výčtu čestných doktorátů udělených osobnostem polského kulturního a vědeckého života na českých vysokých školách po roce 1989 (s. 251) je možné doplnit ještě slavistu Janusze Siatkowského (čestný doktorát Univerzity Karlovy v roce 1998).

Knihy R. Barona představuje významný příspěvek k dějinám česko-polských vztahů, a to především v oblasti vzájemné spolupráce, nikoli vzájemných konfliktů. Zároveň na řadě konkrétních příkladů plastycky ukazuje, v jak složité situaci se často nacházejí zprostředkovatelé mezinárodních kontaktů, jak snadno mohou být z jedné i druhé strany obviňováni

z různých postranních úmyslů a jak se jejich postavení může snadno stát nesnesitelným v důsledku změny geopolitické situace.

Marek Ďurčanský

Hana Kábová, Josef Vítězslav Šimák. Jeho život a dílo se zvláštním zřetelem k historické vlastivědě

České Budějovice – Pelhřimov, Společnost pro kulturní dějiny – Nová tiskárna Pelhřimov 2013, 606 s., ISBN 978-80-904446-9-0

Monografie o životě a díle Pekařova spolužáka, souputníka a v mnoha ohledech také antipoda vzbuzuje mnohá očekávání. Vždyť Josef Vítězslav Šimák se elitářský chrám historie jako vědy, jež „nesestupuje do arény všedního života“ (jak si obor vymezil jeho učitel Jaroslav Goll), pokoušel usilovně otevřít snahou o popularizaci, o šíření poznatků mezi laiky i jinak, než formou standardní výuky. I z toho důvodu za sebou nezanechal příslovečné „velké dílo“.

Rozměry šestisetstránkového svazku poněkud klamou tělem, neboť podstatnou část knihy zabírá pečlivá a podrobná bibliografie (s. 311–452) a edice opomíjených, nicméně důležitých textů, jež mapují klíčové názory „pěstitele historické vlastivědy“ (oddíl *Šimákova historická vlastivěda v textech*, s. 478–554). Samotné gros práce tvoří tedy „pouze“ polovinu publikace (s. 5–287). Zde se Hana Kábová zabývá Šimákovým životem, vědeckou kariérou a především jeho pokusy o vymezení oboru historické vlastivědy a snahami o jeho etablování na univerzitní půdě.

Při pohledu na bibliografii, poznámkový aparát i obrazový doprovod nemůže čtenář zastříť obdiv k důslednosti i k objemu času, jež musely být k dohledání všech těch drobných časopiseckých a publicistických statí vynaloženy. V tomto směru se kniha bezesporu stane spolehlivým rozcestníkem pro všechny, kdo se budou chtít v Šimákově kariéře i publikační činnosti zorientovat. Tento dojem však poněkud opadne, jakmile se čtenář ponoří do vlastního textu.

Drží-li recenzent v ruce knihu, jako je tato, nemůže mu na mysli nevytanout otázka, zda výsledkem prvotního pramenného výzkumu musí být snaha o maximální míru reprodukce probádané materie. Vždyť k tomu, aby si autor byl vědom problematičnosti vztahu mezi tradičními prameny a jejich reprezentací, nemusí mít při konceptualizaci a tvorbě historiografického textu načtená kvanta knih o podnětech naratologické kritiky a noetických důsledcích lingvistického obratu. Historik ve většině případů (tedy nejedná-li se o edici) nemůže reprodukcí pramenů – ať už parafrází, či přímou citací – vnímat jako cíl své práce, neřkuli závazek. Historiografie je tvorba textů, jejichž obsahem by mělo být hledání odpovědí na otázky na základě různorodých informačních zdrojů (ve smyslu foucaultovského archivu a prodlužování dotazníku), nikoli sestavování knihy jako puzzle probádaných archiválií. To koneckonců vyčítali současníci už Zikmundu Winterovi – a tropili si z něj kvůli jeho způsobu práce šprýmy. Nebezpečí podlehnouti objemu a dikci v „archivu“ (a v tomto případě skutečně v archivu) obsažených informačních zdrojů je samozřejmě tradičním úskalím, jež překonává každý badatel. I recenzovaná kniha na mnoha místech pojednává právě o tom, jak se s tímto dilematem Šimák ne právě úspěšně potýkal. Při vši účtě k heuristickému